ЗАКОН ПРО КРИМІНАЛІЗАЦІЮ АНТИСЕМІТИЗМУ В УКРАЇНІ: ЗАХИСТ ПРАВ ЧИ РИЗИК РОЗКОЛУ СУСПІЛЬСТВА?

Віктор БЕДЬ,
голова Всеукраїнського товариства
борців за незалежність України у XX столітті,
народний депутат України першого скликання

м. Ужгород
17 квітня 2026 року

Україна сьогодні живе в умовах смертельно небезпечної російсько-української війни (2014–2026) — війни не лише за територію, а за право бути державою, за право української нації на існування, свободу і майбутнє.

У таких умовах кожне рішення влади має відповідати одній головній вимозі: воно повинно зміцнювати, а не розхитувати єдність українського народу.

Саме тому суспільний резонанс, викликаний законом про криміналізацію відповідальності за прояви антисемітизму, не можна ігнорувати чи недооцінювати.

ЩО СТАЛОСЯ НАСПРАВДІ

Президент України підписав закон, спрямований на криміналізацію відповідальності за прояви антисемітизму — як форми ненависті за етнічною

ознакою, яка у даному випадку прямо пов’язується з єврейською національністю.

Цей крок офіційно обґрунтовується тим, що він:

- відповідає міжнародним стандартам у сфері протидії расизму, ксенофобії та дискримінації, зокрема підходам Організація Об'єднаних Націй та відповідним міжнародним конвенціям;
- узгоджується з правовими та політичними рекомендаціями Європейський Союз і Рада Європи щодо запобігання проявам антисемітизму як однієї з форм міжетнічної ненависті;
- має аналоги у законодавстві низки європейських держав, де антисемітизм розглядається як окрема, історично зумовлена форма дискримінації, що потребує додаткового правового реагування.

І це — вже встановлений юридичний факт.

Водночас іншим не менш важливим фактом є те, що значна частина українського суспільства сприйняла цей закон як вибірковий, несправедливий, без достатнього обґрунтування і таким, що створює відчуття нерівності у підходах держави до захисту різних груп громадян.

І це вже не суто юридична, а серйозна суспільно-політична проблема, яку не можна ігнорувати або залишати без належної уваги і публічного роз’яснення.

УКРАЇНА — ДЕРЖАВА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ І ВСІХ ГРОМАДЯН

Відповідно до Конституція України:

- Україна є державою, що постала на основі права української нації — титульної, історично сформованої на своїй українській землі — на самовизначення, реалізованого у створенні власної незалежної держави;
- і водночас Україна є державою всіх її громадян, незалежно від їхнього етнічного, національного, мовного чи релігійного походження, з рівними правами і свободами для кожного.

Саме цей баланс — між національною основою державності та рівністю прав усіх громадян — є фундаментом української держави, її стабільності та внутрішньої єдності.

Його порушення або навіть створення враження його порушення є небезпечним, оскільки неминуче веде до втрати довіри, зростання напруги та послаблення держави в умовах зовнішньої агресії.

ДЕ СПРАВЖНЯ ПРОБЛЕМА

Проблема не в тому, що держава захищає євреїв як одну з національних спільнот України.

Проблема в іншому: чи однаково і послідовно держава забезпечує захист прав усіх громадян?

Українці сьогодні мають повне право ставити принципові питання:

- де системна і дієва протидія українофобії — як формі зневаги до титульної нації держави?
- де реальна відповідальність за публічну зневагу до української мови, культури, духовності, історії, національних героїв, самої української нації та держави?
- чому окремі прояви міжнаціональної ненависті отримують спеціальне законодавче виокремлення та посилений правовий захист, тоді як інші залишаються в межах загальних норм або не отримують належного правового реагування?

Ці питання не є проявом радикалізму чи упередженості.

Це — природна і обґрунтована потреба суспільства у справедливості, рівності підходів та збереженні міжнаціонального балансу і взаємоповаги.

НЕБЕЗПЕКА ВИБІРКОВОСТІ

Будь-яка демократична і правова держава повинна уникати навіть натяку на створення привілейованого становища для окремих етнічних груп громадян.

Чому? Тому що це неминуче призводить до:

- втрати довіри між співгромадянами;
- зростання суспільної напруги;
- поглиблення внутрішнього поділу;
- порушення прав і свобод людини і громадянина;
- виникнення міжнаціонального протистояння та непорозуміння.

І найнебезпечніше — формується відчуття, що в державі існують не просто рівні громадяни, а «більш рівні» за етнічно-національною ознакою.

Навіть якщо це не відповідає об’єктивній реальності, сам факт такого сприйняття вже становить серйозну загрозу для суспільної стабільності та національної єдності.

МЕЖА МІЖ КРИТИКОЮ І ВОРОЖНЕЧЕЮ

Потрібно чітко розмежувати, що є допустимим у демократичному суспільстві, а що — ні.

Допустимо:

- критикувати політиків;
- оцінювати рішення держав;
- висловлювати позицію щодо міжнародної політики;
- говорити правду про історію (без перекручень і фальсифікацій).

Недопустимо:

- переносити відповідальність на цілий народ;
- узагальнювати негатив за етнічною ознакою;
- розпалювати міжнаціональну ненависть і ворожнечу.

Це — принципова межа.

І вона повинна бути однаковою для всіх — без винятків і без будь-якого виокремлення, зокрема за етнічно-національною ознакою.

ВІЙНА І ВНУТРІШНЯ СТІЙКІСТЬ

Сьогодні Україна воює — воює з лютим і безбожним ворогом-агресором — Російською Федерацією за своє право на існування, буття і життя.

І головна ставка ворога — не лише фронт.

Його головна ставка — досягнення внутрішнього розколу українського суспільства.

Будь-які теми чи дії, які можуть розділити людей, протиставити суспільні групи або посіяти недовіру, — автоматично стають інструментом цієї війни.

Тому в даному випадку питання не лише в законі.

Питання в тому, як він впливає на національну єдність української нації.

ЩО МАЛА Б ЗРОБИТИ ДЕРЖАВА

Щоб уникнути суспільної напруги, держава повинна діяти системно:

- чітко і зрозуміло пояснювати свої рішення — без бюрократичної мови та політичних формул;

- гарантувати рівний захист прав і свобод для всіх громадян — незалежно від їхнього етнічно-національного походження;
- уникати вибірковості — як у законодавстві, так і в його застосуванні щодо громадян України незалежно від їхнього етнічно-національного походження;
- працювати на досягнення і збереження національної єдності — а не створювати підстави для недовіри та розділення серед громадян України за етнічно-національною ознакою.

Лише за таких умов держава зможе зберегти довіру суспільства і забезпечити внутрішню стійкість, а також міжнаціональну злагоду в умовах війни.

ГОЛОВНЕ

Українська нація сьогодні, в умовах жорстокої російсько-української війни, платить найвищу ціну — життям своїх найкращих синів і дочок — за право бути вільною і жити у своїй Богом даній Українській Державі.

І тому українська нація має право:

- на захист своїх національних інтересів і прав;
- на повагу;
- на правду;
- на рівність прав;
- на справедливість;
- на рівне ставлення держави до кожного громадянина.

Україна не потребує:

- привілейованих етнічно-національних груп;
- штучних протиставлень;
- небезпечних суспільних експериментів в умовах війни;
- розхитування міжнаціональної стійкості та єдності.

Україна потребує національної єдності, чесності та справедливості у ставленні до себе та своїх громадян.

ПІСЛЯСЛОВО

Криміналізація відповідальності за прояви антисемітизму сама по собі не є загрозою. Однак річ у тім, що попередня редакція статті 161 Кримінального кодексу України вже чітко і однозначно передбачала настання відповідальності

за умисні дії, спрямовані на розпалювання національної та расової ненависті, приниження національної честі та гідності, а також пряме чи непряме обмеження прав або встановлення привілеїв громадян за ознаками раси, етнічного походження, мовними чи іншими ознаками — незалежно від етнічно-національного походження особи.

Тож уведення додаткової, фактично ідеологізованої кваліфікації — «прояви антисемітизму», яка має відсилочний і оціночний характер, було і залишається сумнівним з точки зору правової доцільності та значною мірою є суспільно провокативним.

Загрозу можуть становити:

- неправильне або викривлене сприйняття українським суспільством таких законодавчих нововведень;
- вибіркове їх застосування;
- відсутність належного балансу у державній політиці щодо захисту прав титульної української нації та інших національних спільнот, які є рівноправними громадянами України.

Водночас слід зазначити, що Україна належить до числа демократичних держав, у яких системні прояви агресивного антисемітизму не мають поширеного характеру, а міжнаціональні відносини загалом будуються на засадах взаємоповаги та толерантності.

Саме тому за таких умов офіційна криміналізація відповідальності за прояви антисемітизму без належного суспільного і правового обґрунтування може виглядати суперечливою і потенційно провокативною, створюючи ризики для сприйняття державної політики як вибіркової.

Тому головне завдання влади — не лише ухвалювати закони, а й забезпечувати довіру до них та зберігати національну єдність, особливо в умовах смертельно небезпечної російсько-української війни.

Бо без довіри нації немає держави.

А без національної єдності — немає України.